

УДК821.111

**ПЕРАЕМНАСЦЬ АНТЫМІЛІТАРЫСЦКІХ ТРАДЫЦЫЙ У ЛІТАРАТУРЫ ЗША
ДРУГОЙ ПАЛОВЫ XIX – ПЕРШАЙ ТРЭЦІ XX СТАГОДДЗЯ****канд. філал. навук З.І. ТРАЦЦЯК
(Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт)**

Разглядаецца сувязь антымільтарысцкіх тэндэнцый у слоўнасці ЗША другой паловы XIX – першай трэці XX стагоддзя. Амерыканская літаратура валодае багатай традыцыяй адлюстравання батальных падзей, што фарміравалася на працягу некалькіх стагоддзяў. Сусветную вядомасць атрымалі творы, прысвечаныя Грамадзянскай і Першай сусветнай войнах. У якасці аб'екта параўнальна-супастаўляльнага аналізу вылучаны творы А. Бірса, Дж.У. Дэфорэста, С. Крэйна (разглядалі падзеі Грамадзянскай вайны) і Т. Бойда, Дж. Дос Пасаса, Э. Хемінгуэя (прысвечаны ўдзелу амерыканцаў у Першай сусветнай). Агульным для абодвух пакаленняў было крытычна-іранічнае адлюстраванне вайны, зварот да яе негатывных працяў, развенчванне гераічных памкненняў, літаратурнае вучнёўства ў Л. Талстога.

Уводзіны. Гісторыя ЗША непарыўна звязана з ваеннымі падзеямі. Барацьба за незалежнасць (1775–1783), амерыкана-мексіканскае сутыкненне 1846–1848 гадоў, Грамадзянская вайна (1861–1865), іспана-амерыканскае супрацьстаянне (1898), Першая і Другая сусветныя войны, канфлікт у В'етнаме (1965–1973), баявыя дзеянні ў Персідскім заліве (1991), Іраке (2003–2011), Афганістане (пачынаючы з 2001 года) – кароткі пералік асноўных лакальных і глабальных узброеных сутыкненняў, што на розных этапах вызначылі амерыканскую ўнутраную і знешнюю палітыку.

Прыгожае пісьменства ЗША не засталася ў баку ад ваеннай тэматыкі. Другая палова XIX – 20–30-я гады XX стагоддзя – час інтэнсіўнага ўзбагачэння ідэйнага і эстэтычнага складнікаў дадзенай традыцыі. З 1860-х гадоў антымільтарысцкія тэндэнцыі сцвердзілі сваю надзвычайную актуальнасць. І хаця П. Ф'юзэл [1], Б. Бергонцы [2], С. Хайнс [3] падкрэслілі, што 1914–1918 гады нарадзілі думкі пра нежыццяздольнасць наіўнага аптымізму, пафасу героікі, эстэтызацыі забойства, спецыфіка амерыканскага літаратурнага працэсу сцвердзіла адваротнае. Па-першае, кнігі пра звыводнасць вайны ў Новы час з'явіліся ў другой палове XIX стагоддзя: А. Бірс «Гісторыі пра салдатаў і цывільных» («*Tales of Soldiers and Civilians*», 1891), Дж.У. Дэфорэст «Ператварэнне адданай канфедэраткі міс Равэнэл у прыхільніцу паўночнікаў» («*Miss Ravenel's Conversion from Secession to Loyalty*», 1867), Дж. Кіркланд «Камандзір роты К» («*The Captain of Company K*», 1891), С. Крэйн «Пунсовы знак за мужнасць» («*The Red Badge of Courage*», 1895). Па-другое, амерыканскія прэзідэнты і паэты адгукнуліся на падзеі Першай сусветнай шэрагам добрапрыстойна-сентыментальных кніг (К. Даўсан, Н.П. Даўсан, Дж. Томасан, А. Эмпі, Э. Шыпман-Эндрюз і інш.).

Літаратурная спадчына, прысвечаная Грамадзянскай вайне, мела выразны рэгіянальны характар. Натуральным быў падзел на мастацтва слова Поўначы і Поўдня. Падрабязна гэты аспект даследаваны А. Стэцэнка [4], С. Уотчэл [5], Э. Фэкс [6], Р. Фулерам [7] і іншымі.

У дадзеным даследаванні мы разглядаем рэпрэзентатыўныя творы, нягледзячы на іх прыналежнасць да літаратуры абаліцыянісцкіх ці рабаўласніцкіх штатаў. Улічваецца ўплыў кожнай кнігі на фарміраванне антымільтарысцкай традыцыі ў амерыканскай літаратуры 1920–30-х гадоў.

Асноўная частка. Антываенныя творы другой паловы XIX – пачатку XX стагоддзя звязаны агульнай праблематыкай: роляй чалавека на тэхналізаванай вайне. Амерыканскія прэзідэнты (ад Дж.У. Дэфорэста да Дж. Дос Пасаса) адзначылі, што разбуральны патэнцыял зброі ўзрос, а яе выкарыстанне стала дыстанцыйным. Удзельнік вайны сутыкнуўся з парадоксам: яго папярэднія ўяўленні патрабавалі актыўнага гераізму (атакі, прыгод на нічыйнай зямлі, рыцарскага двубою), а новыя ўмовы існавання вымушалі пасіўна чакаць смерці. Функцыі салдата зводзіліся да абслугоўвання зброі, рыццзя разгалінаванай сеткі акупаў і падпарадкавання камандаванню. Чалавек, адчуўшы сябе прыдаткам да машыны, зведаўшы глыбіні маркоты, губляў пачуццё годнасці і значнасці. Ужо ў часы Дж.У. Дэфорэста прыйшло ўсведамленне змен у прыродзе гераізму. Паводле А. Стэцэнкі, пісьменнік упершыню ў амерыканскай прозе адзначыў, што «гераізм ... выяўляўся не толькі ў баях, але і ў пераадоленні побытавых нястач і, галоўнае, у захаванні чалавечнасці, бо вайна нявечыць душы людзей і абуджае ў іх зло» [8, с. 360].

Галоўны герой рамана С. Крэйна «Пунсовы знак за мужнасць» заўважаў, што спачатку вайна ўяўлялася яму як «шэраг боек не на жыццё, а на смерць, што на кароткі час перапыняліся на сон і ежу; але як толькі яго полк трапіў на поле бітвы, армія нічым не займалася, акрамя таго, што ціха сядзела на месцы і спрабавала сагрэцца» (*He had had the belief that real war was a series of death struggles with small times in between for sleep and meals; but since the regiment had come to the field the army had done little but sit still and try to keep warm*) [9, р. 11]. Разважанні маладога воіна перапыняліся, калі полк «муштравалі і

муштровалі, а потым праводзілі ваенныя агляды, і зноў муштровалі і праводзілі ваенныя агляды» (*he was drilled and drilled and reviewed, and drilled and drilled and reviewed*) [9, p. 11]. У падобнай сітуацыі (але на больш маштабнай і чужой вайне ў Старым Свеце) апынуліся персанажы Дж. Дос Пасаса. Письменнік параўнаў існаванне салдата з «разбурэннем запыленых ... апаратаў, якія страцілі ўласнае жыццё, бо іх фізічныя абалонкі так доўга пераносілі муштру, што забыліся, як самастойна рухацца; гэтыя апараты бязвольна сядзелі і сумавалі, калі чакалі загадаў» (*the stagnation of dusty ... automaton that had lost all life of their own, whose limbs had practiced the drill manual so long that they had no movements of their own left, who sat limply, sunk in boredom, waiting for orders*) [10, p. 274–275].

Паказальна, што ў абодвух выпадках галоўная дзейная асоба – чалавек складанай духоўнай арганізацыі. Вобраз яго мыслення адрозніваўся ад светаўспрымання шараговага салдата. Гэта акалічнасць вызначыла непрыманне патрабаванняў ваеннай машыны. Для наступнай літаратурнай традыцыі значна і тое, што С. Крэйн пераасэнсаванасць асноўных рысы «рамана выхавання». Надзёнай у 1920-я гады падавалася яго ідэя пра тое, што жыццё не можа прывесці персанажа да гармоніі з сабой, роднымі і грамадствам. Асноўныя крэйнаўскія прыёмы адлюстравання псіхалогіі чалавека на полі бою знайшлі паслядоўнікаў сярод пісьменнікаў ЗША ў XX стагоддзі (Т. Бойд, Л. Столінгс, Э. Хемінгуэй і інш.).

Раман С. Крэйна «Пунсовы знак за мужнасць» вызначыў яшчэ адну тэндэнцыю ў амерыканскай літаратуры пра вайну. Маецца на ўвазе імкненне праявіць, якія ніколі не ўдзельнічалі ва ўзброеным канфлікце, зрабіць унёсак у асэнсаванне яго сутнасці. Недахоп франтавага вопыту не перашкодзіў Ф.С. Фіцджеральду і У. Фолкнеру вызначыць антыгуманны характар Першай сусветнай.

Спецыфіка Новага часу вымушала літаратараў падаваць ваенныя падзеі вачыма «геаграфічна, культурна і сацыяльна дэцэнтраванага чужынцы» (*an alien who was geographically, culturally and socially decentered*) [11, p. 3]. Падобны пратаганіст адарваны ад звыкллага асяродка і кінуты ў атмасферу хаосу, вар'яцтва і жорсткасці. Асабліваю яго ўвагу выклікала абсурднасць забойства Чалавека.

Вайну А. Бірс успрымаў «як адзін з самых дэманстратыўных фонаў, на якім найбольш дакладна выяўляюцца кантрасты чалавечай псіхікі» [12, с. 15]. Празаіка цікавілі жах і эйфарыя, разгубленасць і свядомае жаданне ахвяраваць сабой. Апавяданне «Бітва ў цясніне Коўлтэра» («*The Affair at Coulter's Notch*») успрымаецца як апафеоз абсурду. Чытачу цяжка зразумець, чаму галоўны герой вёў артылерыйскі агонь па ўласным доме. Коўлтэр можа быць ахвярай абставін, капрызу камандавання, уласных геаграфічных памкненняў. Наступнае пакаленне літаратараў пагадзілася з намаганнямі А. Бірса разбурыць рамантызаваны вобраз вайны («Чыкамога», «*Chickamauga*»), але яны адмовіліся ад уласцівага папярэдняму містыцызму.

Фінальныя эпізоды апавядання «Выпадак на мосце праз Савіны ручай» («*An Occurrence at Owl Creek Bridge*») сведчаць пра спробы А. Бірса эксперыментаваць з хранатопам. У надзвычайнай сітуацыі свядомасць асуджанага плантатара стварае альтэрнатыўны (шчаслівы) сцэнар, па якому магло пайсці яго жыццё. Выратаванне – плён яго фантазіі, ахоўны механізм, што спрацаваў за некалькі імгненняў да павешання. Чытач не падрыхтаваны да радыкальнай часова-прасторавай трансфармацыі. Персанаж у адзін момант вырваны з ілюзорна-бяспечнага свету яго апошняй мары, каб прыняць смерць. Фінальны сказ разбурае ўсе спадзяванні на гуманнасць і высакароднасць («Пэйтан Факуэр памёр; яго цела, з паламанай шыяй, мерна пагойдвалася пад кроквымі маста праз Савіны ручай» (*Peyton Farquhar was dead; his body, with a broken neck, swung gently from side to side beneath the timbers of the Owl Creek bridge*) [13, p. 45]). Бірс вызначыў цікавасць да радыкальных змен хранатопу, адлюстравання свядомасці чалавека ў памежных сітуацыях.

Бірсаўскія творы пра вайну вылучаліся ўвагай да мастацкай дэталі, што, паводле Л. Цецерэвай, стварала «канцэнтраваную эмацыйную напружанасць» [12, с. 29]. Згадкі пра асобную рэч ці дзеянне было дастаткова, каб дайсці да сутнасці больш глабальнай з'явы. Празаік паслядоўна вывучаў магчымасці падтэксту. Амерыканская ваенная літаратура наступных эпох таксама звярталася да лапідарнага стылю апаведу. Найбольш знакамітым тэрэтыкам і практыкам у дадзеным кірунку быў Э. Хемінгуэй, які распрацаваў «прынцып айсберга».

У адрозненне ад Грамадзянскай вайны, вынішчэнне на Першай сусветнай прымала апакаліптычны характар. Пра псіхалагічны стан чалавека, што выжыў пасля атакі, апавядаў Т. Бойд: «забітыя ва ўсялякіх жахлівых паставах, страта тых, каго ён ведаў і да кога прыхільна ставіўся, ... разрывы артылерыйскіх снарадаў, што даводзілі да шаленства, калейдаскапічны рух святла і колераў аглушылі яго. Зараз ён ляжаў няздольны да самарэфлексіі і раздумаў пра мінулае, глухі да патрабаванняў памерлых і жывых» (*the dead in all of their postures of horror, the loss of whom he had known and felt affection for, ... the infuriating explosion of artillery; the kaleidoscope icstir of light and color, had bludgeoned his senses. Now he lay, incapable of introspection or of retrospection, impervious to the demands of the dead and the living*) [14, p. 252]. Персанаж адчуў абсурднасць быцця, адчужанасць ад самога сябе. Усе памкненні, думкі і праблемы засталіся ў мінулым, а сучаснасць узнгародзіла яго агрэсіяй і дэградацыяй.

У другой палове XIX стагоддзя амерыканскія пісьменнікі-антымілітарысты ўсвядомілі азнамляльную функцыю сваіх твораў у дачыненні да людзей, далёкіх ад ратных спраў. Права на адлюстраванне антыгераічнага твару механізаванай бойні адстойвалі А. Бірс, Дж.У. Дэфорэст, Дж. Кіркланд. Іх першыя чытачы не прымалі натуралістычныя дэталі, якія наўрад ці «саніравалі, рабілі святымі і залішне паэтызавалі смерці падчас вайны» (*to sanitize, sanctify, and sentimentalize war deaths*) [5, р. 68]. Здзіўленне ў сучаснікаў выклікалі сцэны, прысвечаныя некампетэнтнасці камандавання і бязлітасці падначаленых, якія сотнямі дэзерціравалі з поля бою. Пачуццё катарсісу не ўзнікала, бо пісьменнікі пакідалі чытача сам насам з сутнасцю новай вайны, заснаванай на далёкіх ад хрысціянства каштоўнасцях.

Амерыканская літаратура пра Першую сусветную працягнула знаёміць грамадзяніна краіны з ваеннымі рэаліямі. Напрыканцы 1910 – напачатку 1920-х гадоў пісьменнікі, незадаволеныя афіцыйнай інфармацыяй, адчулі патрэбу распавесці пра 1914–1918 гады так, каб чытач, які быў на радзіме (*‘overthere’*), знайшоў адказы на свае пытанні. Літаратурна-мастацкія творы дазвалялі разгледзець «вайну, што скончыць усе войны», без уплыву патрыястычных лозунгаў і палітыкі. Як заўважыў Дж.Т. Мэт’юз, «амерыканскія творы пра вайну самі былі вайной» (*American writing of the war was the war*) [15, р. 217]. Паводле А. Эмпі, каб наблізіць падзеі да тыповага амерыканца, неабходна было, каб «ён бачыў вайну, жывіў вайной, дыхаў яе паветрам» (... *he must see war, must live war, must breathe war*) [16, р. 2]. Навальнічная атмасфера ў Еўропе ўзнаўлялася ў кантэксце прыватных амерыканскіх праблем: пераасэнсаванне дэмакратычных ідэалаў, знікненне веры ў месіяскую ролю салдата, барацьба супраць перажыткаў «мары», абурэнне фальшывым спачуваннем былым франтавікам (творы Дж. Дос Пасаса, Л. Столінгса, У. Фолкнера, Э. Хемінгуэя і інш.).

Бясспрэчным з’яўляецца ўплыў ваеннай прозы Л. Талстога на амерыканскую. Акрамя знаёмства з раманам-эпапеяй «Вайна і мір» і «Севастопальскімі апавяданнямі» ў перакладах, пісьменнікі з ЗША (асабліва напрыканцы XIX ст.) усталёўваюць асабістыя кантакты з рускім класікам. Напрыклад, 30 красавіка 1887 года Дж.У. Дэфорэст адсылае ў Расію ліст, у якім адзначаецца наступнае: яму «прыемна засведчыць, што ён шмат чым абавязаны ... выдатным даследаванням чалавечай прыроды – “Вайне і міру” і “Ганне Карэннай”». Першае асабліва запала яму ў сэрца, бо ён таксама быў салдатам і паспрабаваў уважліва ў рамане што-небудзь са сваіх уражанняў на вайне» [17, с. 344]. Празаік з ЗША зазначыў, што яго дзівіла ступень сумленнасці ў адлюстраванні баявых дзеянняў.

Амерыканскі паэт Э. Кросбі, які прысвяціў шмат вершаў Іспана-амерыканскай вайне, выказваў сваё захапленне творчасцю замежнага пісьменніка. У кнізе «Талстой і яго ідэі» (*Tolstoy and his Message*, 1903) [18] ён згадваў гісторыю знаёмства з творчасцю рускага празаіка. Асабліва яго ўразіла праца «О жизни» і ідэя пра адмаўленне любых форм гвалту. Пазней, калі Э. Кросбі прачытаў іншыя раманы і апавесці Л. Талстога, ён сфармуляваў уласную дактрыну, згодна якой ніводная мэта не можа апраўдаць забойства на вайне. Найбольш поўнае адлюстраванне антымілітарысцкіх ідэі знайшлі ў рамане «Капітан Джынкс, герой» (*Captain Jinks, Hero*, 1902).

Не застаўся А. Бірс ў баку ад характэрнай для апошняй трэці XIX стагоддзя тэндэнцыі: ён пазнаёміўся з рускай класікай (М. Гоголь, А. Пушкін, І. Тургенеў). Надзвычайнае захапленне выклікала творчасць Л. Талстога: «нішто не выпадае з-пад яго ўвагі, яго пранікненне ўражае: ён даследуе саму душу рэчы, рэгіструе свае знаходкі з бязлітаснай шчырасцю ...» (*nothing escapes him: his penetration is astonishing: he searches the very soul of things, making record of his discoveries with a pitiless frankness ...*) [19, р. 151]. Менавіта гэтыя асаблівасці талстоўскага стылю былі той вышыняй, якую А. Бірс імкнуўся дасягнуць.

Ужо ў першых рэцэнзіях на раман «Пунсовы знак за мужнасць», што датуюцца 1895–96 гадамі [20], заўважаецца імкненне вылучыць тыпалагічныя сыходжанні ў творах амерыканскага і рускага пісьменнікаў. Тэндэнцыя тым больш слухная ў святле асобных лістоў празаіка з ЗША (пабачылі свет пасмяротна). У адным з іх (датаваўся маем 1896 г.) С. Крэйн выказваў захапленне талстоўскім рэалізмам [21, р. 772].

Здабыткі Л. Талстога не страцілі актуальнасці і ў XX стагоддзі. Адна са знакавых постацей амерыканскай літаратуры – Э. Хемінгуэй – неаднаразова разважала пра свае складаныя дачыненні да ваеннай творчасці рускага класіка (ад вучнёўства да адкрытага суперніцтва). У дадзеным выпадку каштоўнымі з’яўляюцца вытрымкі з эпістальнай спадчыны амерыканскага пісьменніка. Першыя згадкі пра творчасць Л. Талстога з’яўляюцца ў 1920-я гады. Напрыклад, у лісце да А. Мак Ліша (20 снежня 1925 г.) малады празаік зазначае: «Тургенеў для мяне найвыдатнейшы пісьменнік, што толькі існаваў на зямлі. Ён не ствараў найвыдатнейшыя кнігі, але быў выдатным пісьменнікам. ... “Вайна і мір” – найлепшая кніга, пра якую я ведаю, але толькі ўяві, якой бы яна была, калі б належала Тургеневу» (*Turgeneff to me is the greatest writer there ever was. Didn’t write the greatest books, but was the greatest writer. ... War and Peace is the best book I know, but imagine what a book it would have been if Turgeneff had written it*) [22, р. 179]. На жаль, Э. Хемінгуэй не патлумачыў гэту думку падрабязней. Праз некалькі месяцаў (24 красавіка 1926 г.) у лісце да свайго рэдактара М. Перкінса пісьменнік засведчыў: «Пасля таго як я прачытаў “Вайну і мір”,

я вырашыў, што няма ніякай неабходнасці пісаць пра вайну» (*After I read War and Piece, I decided there wasn't any need to write a war book*) [23, p. 37]. Сваё абяцанне Э. Хемінгуэй не стрымаў, хаця выкарыстаў урокі Л. Талстога, працуючы над раманам «Бывай, зброя!».

Перыяд літаратурнага вучнёўства скончыўся, але здабыткі рускага класіка хвалявалі пісьменніка з ЗША. Рэдагуючы анталогію «Чалавек на вайне», Э. Хемінгуэй уключыў у кнігу тры ўрывкі з рамана-эпапеі «Вайна і мір» (*Bagration's Rearguard Action, Borodino, The People's War*) [24]. У «Зялёных пагорках Афрыкі» («*Green Hills of Africa*», 1935) празаік разважаў пра вопыт як абавязковы складнік выбітнага ваеннага твора. У якасці прыклада прыведзены «Севастопальскія апавяданні» [25, p. 54–55]. Пазней Э. Хемінгуэй адзначыў, што асабісты ўдзел у баявых дзеяннях дапамагаў асвятляць падзеі мінулага: «Доктар Талсты быў у Севастопалі. Не пад Барадзіно. ... Але дзякуючы ведам, ён мог выдумляць. Усе мы былі ў якім-небудзь блазенскім Севастопалі» (*Dr. Tolstoi was at Sevastopol. But not at Borodino. ... But he could invent from knowledge. We were all at some damned Sevastopol*) [22, p. 800]. Апошні сказ гучыць як апраўданне: амерыканскі пісьменнік разумеў, што на пачатковых этапах творчасці яго веды, напрыклад, пра Першую сусветную, былі мінімальнымі. Таму ён мімаволі звярнуўся да бясспрэчнага аўтарытэта.

Вынікі. Даследчык амерыканскай літаратуры Г.Дж. Аتكінс падкрэсліў, што ў 1920-я гады ў літаратуры ЗША суіснавалі дзве процілеглыя плыні: традыцыйная (папулярная) і наватарская (мадэрнісцкая) (*popular and modernist war literature*) [26, p. 8]. Менавіта прадстаўнікі апошняй (Т. Бойд, Дж. Дос Пасас, Э. Камінгс, У. Фолкнер, Э. Хемінгуэй і інш.) працягнулі антымільтарысцкія традыцыі А. Бірса, Дж.У. Дэфорэста, Дж. Кіркланда, Э. Кросбі, С. Крэйна і інш. Гэтыя творы яднаў негатыўна-крытычны пачатак. Пісьменнікі лічылі вайну трагічнай недарэчнасцю, адмаўлялі ёй у героіцы, хаця і карысталіся гэтай катэгорыяй, каб надаць тэксту іранічнае гучанне. Напрыканцы XIX – у першай трэці XX стагоддзя ім прыходзілася змагацца супраць ідэалаў мужнасці і подзвігу, праяў культа самаахвярнай смерці на полі бою (выяўлены ў кнігах К. Даўсана, Н.П. Даўсана, Дж. Томасана, А. Эмпі, Э. Шыпман-Эндроз).

ЛІТАРАТУРА

1. Fussell, P. *The Great War and Modern Memory* / P. Fussell. – New York, London: Oxford University Press, 1989. – 363 p.
2. Bergonzi, B. *Heroes' Twilight: a Study of the Literature of the Great War* / B. Bergonzi. – Carcanet, 1996. – 248 p.
3. Hynes, S. *The Soldiers' Tale: Bearing Witness to a Modern War* / S. Hynes. – Penguin Group, 1998. – 336 p.
4. Стеценко, Е. Литература Гражданской войны / Е. Стеценко // История литературы США. Литература середины XIX в. Т. III / редкол.: Я. Засурский (гл. ред.) [и др.]. – М.: ИМЛИ РАН, 2000. – С. 381–450.
5. Watchell, C. *War No More. The Antiwar Impulse in American Literature, 1861–1914* / C. Watchell. – Baton Rouge, Louisiana State University Press, 2010. – 233 p.
6. Fahs, A. *The Imagined Civil War: Popular Literature of the North and South, 1861–1865* / A. Fahs. – North Carolina, The University of North Carolina Press, 2001. – 411 p.
7. Fuller, R. *Battlefields Rising: How the Civil War Transformed American Literature* / R. Fuller. – Oxford, New York, Oxford University Press, 2011. – 251 p.
8. Стеценко, Е.Дж. Дефорест / Е.Дж. Стеценко // История литературы США. Литература последней трети XIX в. 1864 – 1900. Т. IV; редкол.: Я. Засурский (гл. ред.) [и др.]. – М.: ИМЛИ РАН, 2003. – С. 350–374.
9. Crane, S. *The Red Badge of Courage. An Episode of the American Civil War* / S. Crane. – New York, D. Appleton and Company, 1898. – 233 p.
10. Dos Passos, J. *Novels 1920–1925* / J. Dos Passos. – New York, N.Y.: Literary Classics of the United States, Inc., 2003. – 476 p.
11. Sanborn, W.R. *The American Novel of War. A Critical Analysis and Classification System* / W.R. Sanborn. – North Carolina, McFarland & Company, Inc., 2012. – 239 p.
12. Тетерева, Л. Амброз Бирс и его новелла: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.05 / Л. Тетерева; Моск. обл. пед. ин-т им. Н.К. Крупской. – М., 1975. – 33 с.
13. Bierce, A. *An Occurrence at Owl Creek Bridge* / A. Bierce // *The Collected Works of Ambrose Bierce*. – New York and Washington, The Neale Publishing Company 1909. – Vol. 2: *In the Midst of Life. Tales of Soldiers and Civilians*. – P. 27–45.
14. Boyd, Th. *Through the Wheat* / Th. Boyd. – New York, London: Charles Scribner's Sons, 1923. – 266 p.
15. Matthews, Jh.T. *American writing of the Great War* / Jh.T. Matthews // *The Cambridge Companion to the Literature of the First World War*; ed. by V. Sherry. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – P. 217–242.

16. Empey, A.G. First Call. Guide Posts to Berlin / A.G. Empey. – New York and London: G.P. Putnam's Sons, 1918. – 369 p.
17. Гарленд, Х. Толстой-реформатор / Х. Гарленд // Толстой и зарубежный мир. – Кн. 1. – М.: Наука, 1965. – С. 343–345.
18. Crosby, E.H. Tolstoy and his Message / E.H. Crosby. – New York, Funk and Wagnall's Company, 1903. – 93 p.
19. Bierce, A. 'The Kreutzer Sonata' / A. Bierce // The Collected Works of Ambrose Bierce. – New York and Washington, The Neale Publishing Company 1911. – Volume 10: The Opinionator. – P. 149–150.
20. Stephen Crane: The Critical Heritage / ed. by R.M. Weatherford. – New York, Psychology Press, 1997. – 343 p.
21. The Correspondence of Stephen Crane / ed. by S. Wertheim and P. Sorrentino. – Vol. 1. – New York, 1988. – 772 p.
22. Hemingway, E. Selected Letters. 1917–1961 / E. Hemingway; ed. by C. Baker. – The Ernest Hemingway Foundation, 1981. – 948 p.
23. Brucolli, M.J. The Only Thing that Counts: The Ernest Hemingway – Maxwell Perkins Correspondence, 1925–1947 / M.J. Brucolli. – New York, Scribner, 1996. – 367 p.
24. Men at War: The Best War Stories of All Time / Ed. with an introduction by E. Hemingway, based on a plan by W. Kozlenko. – New York: Crown Publishers, 1942. – 1072 p.
25. Hemingway, E. Green Hills of Africa / E. Hemingway. – London, New York, Simon & Shuster, 1995. – 172 p.
26. Atkins, G.J. Honor, Glory, and Individualism: Placing the American Literature of the First World War in a Cultural Context / G.J. Atkins // A Thesis Submitted to the Faculty of the Graduate College of the Oklahoma State University in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Master of Arts. – Oklahoma Panhandle State University, 2005. – 89 p.

Пасмыніў 05.01.2015

CONTINUITY OF ANTIMILITARY AMERICAN LITERARY TRADITION IN THE SECOND HALF OF THE 19TH – THE FIRST THIRD OF THE 20TH CENTURY

Z. TRATSIK

American literature has a rich tradition of portraying war events. It has been forming for several centuries. Works devoted to the Civil and the First World Wars became known all over the world. The article deals with the connection of antimilitary tendencies in American literature of the second part of the nineteenth – the first third of the twentieth centuries. The subject of the comparative-contrastive study is the works by A. Bierce, Jh. DeForest, S. Crane (worked with the Civil War events) and Th. Boyd, Jh. Dos Passos, E. Hemingway (described the American participation in World War I). The common features for both generations are critically-ironic depiction of war events, attention to its negative sides, dethronement of heroic moves, literary studies based on L. Tolstoy's works.